

Mezőgazdaság és fenntarthatóság

Vezetői összefoglaló

- A fenntarthatóság egyik alappillére a fenntartható mezőgazdasági termelés. Ezért különösen fontos és időszerű az ezzel kapcsolatos vélemények, nézetek megismerése Magyarországon és Európa-szerte.
- A megkérdezettek a mezőgazdasági gazdálkodók tevékenységét mind Magyarországon, mind az EU-ban elsősorban mint fogyasztók ítélik meg.
- A mezőgazdasággal kapcsolatos általános attitűdök esetében a fenntarthatóság egyes szempontjai kevesebbek számára lényegesek Magyarországon, mint Európában. Ugyanakkor a környezet védelmét is figyelembe vevő mezőgazdasági tevékenységet a kérdezettek nagy többsége nagyon fontosnak tartja.
- Minél fiatalabb, iskolázottabb és minél nagyobb lélekszámú településen él valaki, annál kisebb valószínűséggel vélekedik úgy, hogy a vidéki életmód támogatása a gazdálkodók fontos feladata volna.
- Noha a magyar lakosság meghatározó része alapvetően látja a klímaváltozásban rejlő veszélyeket, a többség nem érzékeli ebben a mezőgazdasági termelés felelősségét. Ugyanakkor a magyarok nagyobb arányban gondolják, hogy a magyar mezőgazdaságban már történtek erőfeszítések a klímaváltozással szemben, mint az EU teljes felnőtt népessége.
- A környezettudatosság sokak számára a megáll a pénztárcánál. A kérdezettek alig több mint fele hozna anyagi áldozatokat is annak érdekében, hogy a mezőgazdasági termelés során vegyék figyelembe a környezetvédelmi és klímavédelmi szempontokat. Magyarország nincs egyedi helyzetben: leginkább a gazdagabb nyugat-európai és skandináv országok lakosai lennének hajlandóak nagyobb arányban anyagi áldozatot is hozni azokért a mezőgazdasági termékekért, amelyek előállításánál figyelembe veszik a környezeti és éghajlatvédelmi szempontokat.
- Az élelmiszervásárlással kapcsolatos szempontok alapján képzett csoportok között kimutathatóak lényeges különbségek a mezőgazdaságra vonatkozó nézetek tekintetében

is. A kifejezetten nem környezettudatos csoport összességében kevésbé látja fontosnak a mezőgazdasági gazdálkodók fenntarthatósággal kapcsolatos feladatait, mint a társadalom többi része.

- Az átlagosnál valamivel környezettudatosabb, de az élelmiszertermelés helyével, módozatával kevésbé foglalkozó csoport a „vidéki életmód támogatását” és a „haszonállatok jólétének biztosítását” sem ítéli fontosnak.
- Az átlagosnál környezettudatosabb csoport a többiekénél kevésbé gondolja úgy, hogy a mezőgazdaság volna az éghajlatváltozás egyik fő okozója. Ugyanakkor az átlagosnál kritikusabbak is e csoport tagjai: ők értenek a legkevésbé egyet azzal, hogy „a mezőgazdaság már eddig is jelentősen hozzájárult az éghajlatváltozás elleni küzdelemhez”.
- Az egészséges, megbízható minőségű élelmiszer biztosítása mindenhol prioritást élvez, de míg a déli és kelet-közép európai országokban a minőségi termékek széles választékának biztosítását nevezték meg második helyen legtöbben, addig a gazdagabb nyugat-európai és skandináv országokban az állatok jólétét vagy a környezet védelmét és a klímaváltozást említették többen.
- Az is kimutatható, hogy minél alacsonyabb egy országban a városiasodás foka, annál többen gondolják úgy – főleg az egykori szocialista országokban –, hogy a gazdák legfontosabb feladatai közé tartozik a vidéki életmód támogatása.

Bevezető

A fenntarthatóság egyik alappillére a fenntartható mezőgazdasági termelés. Az ágazathoz input- vagy outputoldalán kapcsolódó iparágak (gépgyártás, vegyipar, feldolgozóipar, élelmiszeripar, kereskedelem stb.), valamint a mezőgazdasági termelésnek az ökoszisztéma egészében betöltött kulcsszerepénél fogva a tényleges nemzetgazdasági súlyánál jóval kiterjedtebb a hatása.¹

A mezőgazdaság az Európai Unió számára is a kezdetektől fogva az egyik legfontosabb részpolitika. Az Unió költségvetésének mintegy 35%-át teszi ki az *Közös Agrárpolitika* (KAP), melynek legfontosabb céljai között szerepel, hogy biztosítsa a fogyasztók folyamatos és megfizethető áron való hozzájutását a szükséges élelmiszerekhez, ugyanakkor az uniós gazdák tisztességes megélhetését is.

A KAP néhány évvel ezelőtt elhatározott reformjának egyik fő mozzanata éppen a fenntarthatósági szempontok erőteljesebb érvényre juttatása volt. Az Európai Bizottság 2018. júniusában nyújtotta be a KAP reformjára vonatkozó javaslatait a 2020 utáni időszakra vonatkozóan. Ez egyfelől egy, a korábbinál sokkal rugalmasabb, teljesítmény- és eredményalapú, a helyi feltételeket és igényeket jobban figyelembe vevő megközelítést tartalmaz, valamint a korábbinál nagyobb hangsúlyt fektet a *fenntarthatóságra*. Egyben az – előző elemzésünkben részletesebben ismertetett² – *Európai Zöld Megállapódás*³ célkitűzéseivel, különösképp „*a termelőtől a fogyasztóig*” stratégia és a *biodiverzitási stratégia* céljaival is szorosan kompatibilis agrárpolitikát irányoz elő a 2020 utáni időszakra. Az „*a termelőtől a fogyasztóig*” stratégiával szintén bővebben foglalkoztunk korábbi elemzésünkben.

¹ <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/pdf/muhelytanulmanyok10.pdf>: p.46

² „Élelmiszervásárlás és fenntarthatóság”, Forsense, 2020. december

³ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?qid=1596443911913&uri=CELEX:52019DC0640#document2>

Az EU 2030-ig szóló *biodiverzitási stratégiája*⁴ azon a felismerésen alapul, hogy a biológiai sokféleség egy védelemre szoruló kincs. A biodiverzitás növelése érdekében a következő konkrét célokat jelölte meg a stratégia 2030-ig⁵:

- Védett területek létrehozása az európai szárazföldi területek legalább 30 százalékán és az európai tengeri területek legalább 30 százalékán.
- Az ökológiai termelés és a biológiai sokféleségben gazdag tájegységek részarányának növelése a mezőgazdasági földterületeken.
- A beporzók pusztulásának megállítása és a tendencia visszafordítása.
- A növényvédő szerek használatának és ártalmasságának felére csökkentése 2030-ig.
- Az EU folyói legalább 25 ezer kilométernyi szakaszának természetes, szabadon folyó állapotába történő visszaállítása.
- 3 milliárd fa ültetése 2030-ig.
- Évente 20 milliárd euró felszabadítása különböző forrásokból a biológiai sokféleség helyreállítására.

A konkrét intézkedések mellett legalább ekkora szerepe van az általános szemléletváltásnak is. Ennek érdekében a stratégia szintén a célok között sorolja az alábbiakat is:

- A természeti tőkére és a biodiverzitásra vonatkozó megfontolások beépítése döntéshozatali folyamatokba.
- Az EU globális szerepének fokozása a biológiai sokféleség helyreállítására irányuló erőfeszítések terén.

A *Közös Agrárpolitika* tehát ezeket a szempontokat is fokozottan veszi figyelembe a 2020 utáni időszak célkitűzései során.

⁴ https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal/actions-being-taken-eu/eu-biodiversity-strategy-2030_hu

⁵ https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal/actions-being-taken-eu/eu-biodiversity-strategy-2030_hu

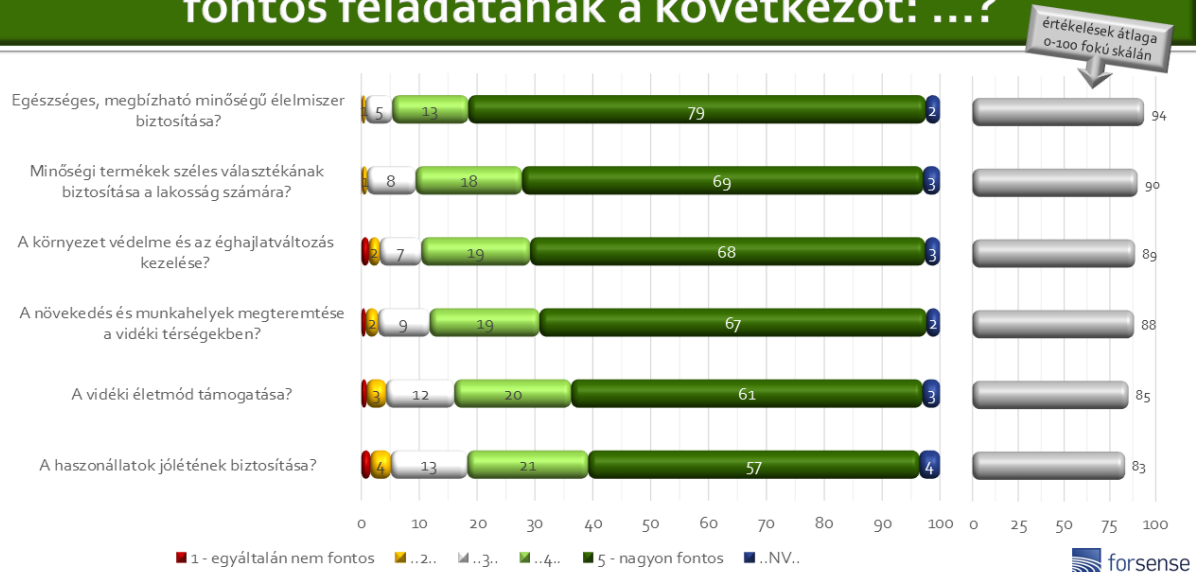
Kutatási eredmények

A Forsense 2020 decemberben végzett országos közvéleménykutatásának egyik kiemelt témája volt, hogy a magyar lakosság miképpen vélekedik a mezőgazdaság és a mezőgazdasági gazdálkodók szerepéről, különös tekintettel a klímaváltozásra.

A tavaly novemberi vizsgálat eredményei szerint a legtöbb kérdezett szerint a mezőgazdasági gazdálkodók legfőbb feladata, hogy egészséges, megbízható minőségű élelmiszert biztosítsanak a lakosság számára. Ötből négy kérdezett nagyon fontosnak gondolja ezt a szempontot, az 1-5 osztályzatokat 0-100-as skálára konvertálva pedig kiugróan magas értéket, 94 pontot mértünk. Ugyanakkor a kérdőívben felsorolt hat opció mindegyikének jelentős a támogatottsága, a „nagyon fontos” válaszok minden esetben meghaladták az 50 százalékot, így csak árnyalatnyi különbségeket láthatunk a válaszok között. A hat opció között több olyan állítás is szerepelt, amelyek a fenntarthatóság egyes szempontjait domborítják ki, mint pl. a környezet védelme és az éghajlatváltozás kezelése, vagy a haszonállatok jólétének biztosítása.

Ugyanakkor az is látszik, hogy a kérdezettek a mezőgazdasági gazdálkodók tevékenységét elsősorban mint fogyasztók ítélik meg, vagyis a legfontosabb szempontnak a saját fogyasztási igényeik kielégítését látják. Tanulságos, hogy a sor végén az állatokkal való bánásmód jelenik meg, vagyis az állatvédelmi szempontokat, a haszonállatokkal szembeni humánus szemléletet a magyar lakosság kevésbé tekinti fontosnak. Másrészt a környezetvédelmi szempontok érvényesülését, a környezettudatos gondolkodás elterjedését mutatja, hogy a környezet védelmét is figyelembe vevő mezőgazdasági tevékenységet a kérdezettek mintegy 70 százaléka nagyon fontosnak tartja.

Ön mennyire tartja a mezőgazdasági gazdálkodók fontos feladatának a következőt: ...?



1. ábra Ön mennyire tartja a mezőgazdasági gazdálkodók fontos feladatának a következőt? (válaszok százalékban és 0-100-as skálán)

A válaszokat alig befolyásolta a kérdezettek szocio-demográfiai háttere. Ez nagyrészt annak köszönhető, hogy mindegyik opció esetében nagyon magas volt a „nagyon fontos” vagy „inkább fontos” válaszok aránya. Általánosságban elmondható, hogy az idősebb válaszolók minden esetben magasabb osztályzatokat adtak, de a különbség minimális. Az egyetlen értékelhető különbséget a vidéki életmód támogatása esetén tapasztaljuk: minél fiatalabb, iskolázottabb és nagyobb lélekszámú településen él valaki, annál kevésbé véli, hogy a gazdálkodók fontos feladata lenne a vidéki életmód támogatása.

	Egészséges, megbízható minőségű élelmiszer biztosítása	Minőségi termékek széles választékának biztosítása a lakosság számára	A környezet védelme és az éghajlatváltozás kezelése	A növekedés és munkahelyek megteremtése a vidéki térségekben	A vidéki életmód támogatása	A haszonállatok jólétének biztosítása
összes megkérdezett	94	90	89	88	85	83
18-34 éves	91	84	84	82	78	80
35-49 éves	93	89	88	87	82	81
50-64 éves	95	94	91	89	89	86
65 éves és felette	95	94	92	94	92	88
Budapest	94	91	88	86	80	84
megyei jogú város	94	90	89	86	84	80
város	94	90	90	88	85	86

	Egészséges, megbízható minőségű élelmiszer biztosítása	Minőségi termékek széles választékának biztosítása a lakosság számára	A környezet védelme és az éghajlatváltozás kezelése	A növekedés és munkahelyek megteremtése a vidéki térségekben	A vidéki életmód támogatása	A haszonállatok jólétének biztosítása
falu	93	90	87	91	88	83
nincs érettségi	90	88	88	88	88	87
érettségi	94	90	88	89	86	82
felsőfokú	95	91	90	88	82	83
anyagi helyzete átlagnál rosszabb	91	88	88	88	87	82
anyagi helyzete átlagos	95	92	90	90	86	85
anyagi helyzete átlagnál jobb	95	89	87	86	82	82

1. táblázat Ön mennyire tartja a mezőgazdasági gazdálkodók fontos feladatának a következőt? (válaszok 0-100-as skálán)

A második kérdésblokkunkban a mezőgazdaság és a klímaváltozás kapcsolata került fókuszba, ezúttal négy opciót kellett értékelnie a kérdezetteknek. Korábbi felméréseinkből kiderült, hogy a magyar lakosság alapvetően érzékeli a klímaváltozásban rejlő veszélyeket, azt jelentős kihívásnak tartja. A jelen felmérés adataiból ugyanakkor az is látható, hogy ebben a többség nem látja felelősnek a mezőgazdasági termelést, másrészt a kérdezettek alig több mint fele véli úgy, hogy anyagi áldozatokat is hozna annak érdekében, hogy a mezőgazdasági termelés során vegyék figyelembe a környezetvédelmi és klímavédelmi szempontokat.



2. ábra Ön mennyire ért egyet a következő állítással? (válaszok százalékban és 0-100-as skálán)

Ahogy az első kérdésblokk esetében, úgy ezúttal sem befolyásolta számottevően a válaszokat a kérdezettek szocio-demográfiai helyzete. Csupán két esetben látunk erre példát, egyrészt az idősebbek, illetve az alacsonyabb iskolai végzettséggel rendelkezők pozitívabban ítélik meg a mezőgazdaság klímaváltozás elleni törekvéseit, másrészt a jobb anyagi helyzetűek szívesebben hoznának anyagi áldozatot, ha olyan termékeket vásárolhatnak, melyek előállításánál figyelembe veszik a környezetvédelmi szempontokat.

	Az európai uniós gazdálkodóknak meg kell változtatniuk munkamódszerüket az éghajlatváltozás elleni küzdelem érdekében, még akkor is, ha ez azt jelenti, hogy az EU mezőgazdasága kevésbé lesz versenyképes	Hajlandó lennék 10% -kal többet fizetni azokért a mezőgazdasági termékekért, amelyek előállításánál figyelembe veszik a környezeti és éghajlatvédelmi szempontokat	A mezőgazdaság már eddig is jelentősen hozzájárult az éghajlatváltozás elleni küzdelemhez	A mezőgazdaság az éghajlatváltozás egyik fő okozója
összes megkérdezett	64	57	53	42
18-34 éves	63	56	44	37
35-49 éves	62	53	50	41
50-64 éves	62	53	53	41
65 éves és felette	67	61	63	46
Budapest	62	57	52	44
megyei jogú város	63	53	53	45
város	66	57	54	40
falu	63	58	53	41
nincs érettségi	65	55	61	48
érettségi	63	56	54	40
felsőfokú	65	58	48	41
anyagi helyzete átlagnál rosszabb	62	53	53	45
anyagi helyzete átlagos	64	57	54	40
anyagi helyzete átlagnál jobb	66	62	50	44

2. táblázat Ön mennyire ért egyet a következő állítással? (válaszok 0-100-as skálán)

Az élelmiszervásárlással kapcsolatos attitűdök alapján korábbi elemzésünk során három olyan csoportot sikerült elkülönítenünk klaszterelemzés segítségével, amelyek nézeteik mintázata alapján különböztek a többiektől. A minta nagy részét kitevő „átlagos” csoporton túl volt egy, az átlagosnál környezettudatosabb csoport, amely számára ugyanakkor az élelmiszertermelés

helye és módja kevésbé volt fontos, valamint kimutatható volt egy olyan csoport is, amely számára a környezettudatosági szempontok voltak az átlagosnál kevésbé fontosak. Jelen elemzésünkben megvizsgáltuk, vajon ezek a csoportok eltérnek-e egymástól a mezőgazdaság megítélésében is.

A mezőgazdasági gazdálkodók fontos feladatait tekintve a kifejezetten nem környezettudatos csoport minden esetben alacsonyabb átlagértékelést adott, mint a másik két csoport. Különösen a „környezet védelme és az éghajlatváltozás kezelése” esetében jelentős az eltérés. Ezzel szemben az átlagosnál valamivel környezettudatosabb, de az élelmiszertermelés helyével, módzatával kevésbé foglalkozó csoport jobban hasonlít az „átlagos” csoporthoz, bár a „vidéki életmód támogatása” és a „haszonállatok jólétének biztosítása” szempontokat szignifikánsan alacsonyabb fontosságúnak ítélik tagjai.

klaszterek	A környezet védelme és az éghajlatváltozás kezelése	A haszonállatok jólétének biztosítása	A vidéki életmód támogatása	Egészséges, megbízható minőségű élelmiszer biztosítása	Minőségi termékek széles választékának biztosítása a lakosság számára	A növekedés és munkahelyek megteremtése a vidéki térségekben
környezettudatosabb, termelés helye, módja nem fontos	88	76	74	96	88	87
átlagos	94	88	91	97	94	92
kifejezetten nem környezettudatos	64	62	65	76	69	69

3. táblázat Ön mennyire tartja a mezőgazdasági gazdálkodók fontos feladatának a következőt? – az élelmiszer-vásárlással kapcsolatos attitűdök alapján képzett csoportokban (válaszok 0-100-as skálán)

A mezőgazdaság és a klímaváltozás közötti összefüggéseket vizsgáló kérdésekben is kimutathatóak különbségek a három csoport között. Az átlagosnál környezettudatosabb csoport – feltehetőleg a témával kapcsolatos vélt vagy valós szélesebb körű tájékozottságából fakadóan – a többiekénél kevésbé gondolja, hogy a mezőgazdaság volna az éghajlatváltozás egyik fő okozója.⁶ Ugyanakkor ők értenek a legkevésbé egyet azzal az állítással is, hogy „A

⁶ A klímaváltozás és a mezőgazdaság viszonyában gyakrabban szokás előbbi az oknak, és utóbbit az okozatnak tekinteni, mint fordítva. Ugyanakkor a z éghajlatváltozás emberi okai között szerepel az erdőirtás, az állattenyésztés terjedése, valamint a nitrogéntartalmú műtrágyák fokozott használata is. (https://ec.europa.eu/clima/change/causes_hu)

mezőgazdaság már eddig is jelentősen hozzájárult az éghajlatváltozás elleni küzdelemhez”. Érdekes látni azt is, hogy – talán anyagi helyzetükből fakadóan – az átlagosnál valamelyest környezettudatosabb, és a kifejezetten nem környezettudatos csoport tagjai is kisebb arányban volnának hajlandók 10%-kal többet fizetni azokért a mezőgazdasági termékekért, amelyek előállításánál figyelembe veszik a környezeti és éghajlatvédelmi szempontokat, mint az „átlagos” csoport.

klaszterek	A mezőgazdaság az éghajlatváltozás egyik fő okozója	Az európai uniós gazdálkodóknak meg kell változtatniuk munkamódszerüket az éghajlatváltozás elleni küzdelem érdekében, még akkor is, ha ez azt jelenti, hogy az EU mezőgazdasága kevésbé lesz versenyképes	A mezőgazdaság már eddig is jelentősen hozzájárult az éghajlatváltozás elleni küzdelemhez	Hajlandó lennék 10% -kal többet fizetni azokért a mezőgazdasági termékekért, amelyek előállításánál figyelembe veszik a környezeti és éghajlatvédelmi szempontokat
környezettudatosabb, termelés helye, módja nem fontos	33	59	34	42
átlagos	44	67	57	62
kifejezetten nem környezettudatos	40	53	54	40

4. táblázat Ön mennyire ért egyet a következő állítással? – az élelmiszervásárlással kapcsolatos attitűdök alapján képzett csoportokban (válaszok 0-100-as skálán)

Kutatási eredményeink nagyban egybeesnek az Európai Bizottság Eurobarometer kutatásának adataival. Ebben 2007 óta gyakorlatilag minden második évben szerepeltek kérdések olyan témákról, mint a vidék és a mezőgazdaság fontosságának megítélése, a mezőgazdaság szerepe a klímaváltozásban, az élelmiszerfogyasztással kapcsolatos döntéseket befolyásoló tényezők, vagy éppen a Közös Agrárpolitika egyes elemeinek ismertsége és megítélése. A legutóbbi vizsgálatra 2020. augusztus-szeptemberében került sor „*Europeans, Agriculture and the CAP*” címmel, amelynek eredményei segítenek európai kontextusba helyezni a Forsense-kutatás megállapításait.

Az Eurobarometer-vizsgálat szerint Magyarországon, akárcsak az EU egészében is, szinte az összes megkérdezett (95%) úgy véli, hogy a jövő szempontjából nagyon, vagy eléggé fontos az

EU-ban a mezőgazdaság és a vidéki területek témája. A „nagyon fontos” választ adók aránya hazánkban elmarad ugyan az Unió egészében mért értéktől (43 illetve 56 százalék), ugyanakkor hazánkban nagyobb arányban nőtt 2017 óta a témát fontosnak tartók aránya, mint az EU-ban.

Abban is jelentős az egyezés hazánk és az EU lakosságának véleményeiben, hogy mi kellene, hogy legyen társadalmunkban a gazdálkodók legfontosabb feladata. Az Eurobarometer-adatfelvétel során a kérdezettek a gazdálkodók legfeljebb két feladatát nevezhették meg, melyeket a legfontosabbnak tartanak. Az Európai Unió egészében és Magyarországon is – a Forsense-vizsgálat eredményéhez hasonlóan – az egészséges, megbízható minőségű élelmiszerek termelését neveztek meg legtöbben – 54, illetve 51 százalék. Ugyanakkor míg Magyarországon a minőségi termékek széles választékának biztosítását tekintik a második legfontosabb szempontnak (31 százalék), az Unió egészében ezt az opciót már csak minden ötödik kérdezett említette. Szintén hasonló különbséget látunk a stabil élelmiszer-ellátás biztosítása az EU-ban, illetve a vidéki életmód támogatása szempontok kapcsán, amiket a magyarországi kérdezettek nagyobb arányban tartanak kiemelten fontosnak.

Másfelől fontos különbség, hogy a haszonállatok jólétének biztosítását jóval fontosabbnak tartják a kontinens egészében (30 százalék), mint Magyarországon (13 százalék), és ugyanez elmondható – bár az eltérés kisebb, 27, illetve 20 százalék – a környezet védelme és az éghajlatváltozás kezelése szempontokról is. Úgy tűnik tehát, hogy a mezőgazdasággal kapcsolatos általános attitűdök esetében a fenntarthatóság egyes szempontjai kevesebbek számára lényegesek Magyarországon, mint Európában.

Az egyes uniós országokra fókuszálva azt láthatjuk, hogy az egészséges, megbízható minőségű élelmiszer biztosítása mindenhol prioritást élvez, de míg a déli és kelet-közép európai országokban a minőségi termékek széles választékának biztosítását neveztek meg második helyen legtöbben, addig a gazdagabb nyugat-európai és skandináv országokban az állatok jólétét vagy a környezet védelmét és a klímaváltozást említették többen. Az összefüggés nyilvánvaló: ahol több jómódban élő, az élete során kevesebb nélkülözést megtapasztaló ember él egy társadalomban, ott nagyobb prioritást élvez a haszonállatokkal való humánus bánásmód és az éghajlat védelme, mint az az – alapvetően evidenciának számító – tény, hogy a mezőgazdaságnak széles körben biztosítania kell a megfelelő minőségű élelmiszert. Az is látható, hogy minél alacsonyabb egy országban a városiasodás foka, annál többen gondolják

ügy – főleg az egykori szocialista országokban –, hogy a gazdák legfontosabb feladati közé tartozik a vidéki életmód támogatása.

	Egészséges, megbízható minőségű élelmiszer biztosítása	A haszonállatok jólétének biztosítása	A környezet védelme és az éghajlatváltozás kezelése	Minőségi termékek széles választékának biztosítása a lakosság számára	Stabil élelmiszer-ellátás biztosítása az EU-ban	A növekedés és munkahelyek megteremtése a vidéki térségekben	A vidéki életmód támogatása
EU	54	30	27	21	20	17	17
Belgium	61	28	34	18	30	8	8
Bulgária	58	8	16	40	9	28	30
Csehország	56	25	20	31	25	11	15
Dánia	54	47	41	9	24	10	9
Németország	49	38	28	19	31	11	13
Észtország	61	11	12	24	26	26	35
Írország	67	36	30	10	24	11	14
Görögország	60	25	27	30	14	22	18
Spanyolország	57	20	29	16	16	30	13
Franciaország	57	44	34	17	12	12	15
Horvátország	49	13	14	28	16	27	35
Olaszország	59	27	26	21	11	19	20
Ciprus	60	21	30	24	10	21	23
Lettország	51	12	16	24	16	33	32
Litvánia	52	15	19	30	18	27	26
Luxemburg	67	41	26	12	28	8	9
Magyarország	51	13	20	31	25	20	26
Málta	58	23	28	38	22	11	11
Hollandia	65	43	35	16	30	2	5
Ausztria	43	32	24	30	27	15	20
Lengyelország	42	19	22	30	19	20	27
Portugália	65	23	16	29	26	18	14
Románia	40	16	18	25	16	27	29
Szlovénia	57	22	19	25	25	14	24
Szlovákia	57	19	16	32	24	20	23
Finnország	69	34	16	10	35	9	21
Svédország	65	46	29	7	28	10	10

5. táblázat Ön szerint melyek a mezőgazdasági gazdálkodók legfontosabb feladatai? (legfeljebb két említés, válaszok százalékban)⁷

A mezőgazdaság és az éghajlatváltozás összefüggésével kapcsolatos véleményeket négy állítás segítségével vizsgálta a kutatás. A magyarok egyszerre kritikusabbak is a mezőgazdaság

⁷ Az adatok forrása:

<https://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/Survey/getSurveyDetail/instruments/SPECIAL/surveyKy/2229>

szerepével szemben, ugyanakkor nagyobb arányban ismerik is el az eddigi erőfeszítéseit az éghajlatváltozással kapcsolatosan, mint az EU teljes felnőtt népessége.

Mind Magyarországon, mind az EU egészében azzal az állítással értenek egyet a legtöbben (82 illetve 69 százalék), hogy az EU-ban a gazdálkodóknak változtatniuk kell a munkájuk módján annak érdekében, hogy megküzdjenek az éghajlatváltozással, még akkor is, ha ezáltal az Európai Unió mezőgazdasága kevésbé lesz versenyképes. Az egyetértők aránya az elmúlt 11 év során enyhén emelkedett hazánkban és az EU-ban is. Noha a mezőgazdasági termelés jelenlegi módját a többség ezek szerint károsnak véli a klímaváltozás szempontjából, azzal az állítással – megint csak a Forsense-eredményekkel egybecsengő módon – már jóval kevesebben értenek egyet, hogy a mezőgazdaság volna az éghajlatváltozás egyik fő okozója. A magyarországi válaszadók e kérdés esetén is kritikussabbnak mutatkoztak az EU egészénél: míg hazánkban a többség (52:43 százalékarányban) egyetértett az idézett állítással, addig az EU-ban fordított a helyzet: 51 százalék nem értett egyet, 42 százalék pedig igen. Szembetűnő, hogy 2009 óta itt történt a legnagyobb változás: az EU-ban 13, Magyarországon pedig 18 százalékponttal többen okolják ma a mezőgazdaságot az éghajlat kedvezőtlen változásáért, mint 11 évvel korábban.

Miközben a mezőgazdaság felelősségét az éghajlatváltozással kapcsolatosan így vagy úgy, de a többség osztja, addig árnyalja a képet, hogy szintén a kérdezettek több mint fele ért egyet azzal az állítással is, hogy a mezőgazdaság már eddig is jelentősen hozzájárult az éghajlatváltozás elleni küzdelemhez. Ez esetben is Magyarországon értenek többen egyet az állítással (68 százalék, EU: 55 százalék). A mezőgazdaság szerepével kapcsolatos nézetek változásának összetettségét jelzi, hogy az érdemeit elismerők aránya is jelentős mértékben (EU: 9, Magyarország: 11 százalékpont) emelkedett 2009 óta.

Egyetlen olyan állítás volt a kérdőív által említett négy közül, mellyel a magyar válaszadók kisebb arányban értettek egyet, mint a teljes EU-s minta: *„Hajlandó lennék 10 százalékkal többet fizetni azokért a mezőgazdasági termékekért, amelyek előállításánál figyelembe veszik a környezeti és éghajlatvédelmi szempontokat”*. Itt is visszaköszön tehát az a tendencia, amit a környezet védelmével, a fenntarthatósággal kapcsolatos attitűdök vizsgálata során más esetekben, illetve saját 2020 novemberi felmérésünkben is tapasztaltunk: miközben a magyarok általánosságban kritikussabbak az átlagnál – ami összességében egy átlagosnál környezettudatosabb álláspontot sugall – addig a személyes anyagi felelősségvállalás terén már az ezzel kapcsolatos attitűd esetében is a visszájára fordul a kép. A tényleges magatartás,

azaz az anyagi áldozatvállalók aránya esetében minden bizonnyal még nagyobb eltérések volnának kimutathatók. Az EU egészében 66 százalék azonosult az idézett állítással, míg Magyarországon 57 százalék.

Míg az előző kérdés esetében azonosíthattunk bizonyos területi mintázatokat, vagyis hogy a volt szocialista országok, egyes szempontok esetében kibővülve a déli és keleti országok lakosaival másképp vélekednek egyes kérdésekről, mint a nyugati államok polgárai, addig a mezőgazdaság és éghajlatváltozás viszonyával kapcsolatos kérdések esetében nem látunk ilyen összefüggéseket. Egyetlen kivételt látunk: a gazdagabb nyugat-európai, de főként a kifejezetten jómódú skandináv országok lakosai nagyobb arányban lennének hajlandók 10 százalékkal többet fizetni azokért a mezőgazdasági termékekért, amelyek előállításánál figyelembe veszik a környezeti és éghajlatvédelmi szempontokat.

	Az európai uniós gazdálkodóknak meg kell változtatniuk munkamódszerüket az éghajlatváltozás elleni küzdelem érdekében, még akkor is, ha ez azt jelenti, hogy az EU mezőgazdasága kevésbé lesz versenyképes	Hajlandó lennék 10% -kal többet fizetni azokért a mezőgazdasági termékekért, amelyek előállításánál figyelembe veszik a környezeti és éghajlatvédelmi szempontokat	A mezőgazdaság már eddig is jelentősen hozzájárult az éghajlatváltozás elleni küzdelemhez	A mezőgazdaság az éghajlatváltozás egyik fő okozója
EU	69	66	55	42
Belgium	73	71	52	45
Bulgária	70	48	46	36
Csehország	61	49	46	44
Dánia	70	76	62	48
Németország	66	79	44	32
Észtország	54	53	53	38
Írország	80	76	52	63
Görögország	79	57	57	57
Spanyolország	68	66	52	39
Franciaország	70	64	47	31
Horvátország	73	63	50	38
Olaszország	72	62	60	48
Ciprus	80	69	73	68
Lettország	55	48	42	41
Litvánia	70	46	44	45
Luxemburg	74	79	50	46
Magyarország	82	57	68	52
Málta	80	59	68	47

	Az európai uniós gazdálkodóknak meg kell változtatniuk munkamódszerüket az éghajlatváltozás elleni küzdelem érdekében, még akkor is, ha ez azt jelenti, hogy az EU mezőgazdasága kevésbé lesz versenyképes	Hajlandó lennék 10%-kal többet fizetni azokért a mezőgazdasági termékekért, amelyek előállításánál figyelembe veszik a környezeti és éghajlatvédelmi szempontokat	A mezőgazdaság már eddig is jelentősen hozzájárult az éghajlatváltozás elleni küzdelemhez	A mezőgazdaság az éghajlatváltozás egyik fő okozója
Hollandia	72	82	49	46
Ausztria	63	66	67	41
Lengyelország	68	54	68	50
Portugália	81	44	61	50
Románia	66	64	67	56
Szlovénia	74	71	55	35
Szlovákia	75	49	61	50
Finnország	61	60	59	42
Svédország	75	75	60	55

6. táblázat Ön mennyire ért egyet a következő állítással? (az inkább és teljes mértékben egyetért válaszok aránya százalékban)⁸

A klímaváltozás témája az erdőkkel kapcsolatos nézetek vizsgálata során is felmerült. Az EU-n belül a legtöbben (három lehetséges említés alapján 69 százalék) az erdők legnagyobb előnyét a biodiverzitás, a természet megőrzésében látják. De szorosan követi a második helyen (65 százalék) az erdők széndioxid-elnyelő képessége, mellyel hozzájárulnak az éghajlatváltozás elleni harchoz. Az erdők minden más potenciális előnyét a kérdezettek kevesebb mint fele említette az EU-ban. Magyarországon is ez a két tényező áll az említések gyakorisága alapján az első két helyen, ugyanebben a sorrendben, valamivel alacsonyabb említési aránnyal (63 illetve 60 százalék). Érdekes, és további kutatást igénylő adat, hogy míg az EU-ban nem változott 2015 óta azok aránya, akik az erdők által nyújtott egyik fontos haszonként tekintenek a CO₂-elnyelő képességükre, addig Magyarországon öt év alatt 9 százalékponttal csökkent az arányuk.

Összegzés

⁸ Az adatok forrása:

<https://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/Survey/getSurveyDetail/instruments/SPECIAL/surveyKy/2229>

Akárcsak az élelmiszerfogyasztással és a fenntarthatósággal kapcsolatos felmérések esetében, itt sem mutatkoztak jelentős eltérések a Forsense és az Eurobarometer kutatási eredményei között. Mindkét esetben jól kimutatható volt a mezőgazdaság fontossága a lakosság attitűdjeiben, különösen ami az élelmiszertermelésben játszott szerepét illeti. Ugyanakkor egyes, a környezettudatossággal, a fenntarthatósággal kapcsolatos szempontok hazánkban valamivel kisebb szerepet játszanak a mezőgazdaságra vonatkozó nézetekben, mint Európában, különösen annak nyugati és északi részében. Noha a környezettel kapcsolatos vélemények esetében szigorúbbnak tűnnek a magyar válaszadók EU-s társaiknál, ugyanakkor ez a visszajára fordul, ha a személyes anyagi felelősségvállalás a téma.

A közvéleménykutatások eredményei rávilágítanak arra, hogy a KAP reformjának fő egyik fő témája, a fenntarthatóság fontos téma az attitűdök szintjén, de a megkérdezettek számára nem feltétlenül kapcsolódik össze a mezőgazdaság fogalmával és feladataival. E téren minden bizonnyal hasznosak volnának további ismeretterjesztő akciók.